

Про новий закон про освіту

Вінницький національний технічний університет

Анотація

В даній роботі розглядається новий закон про освіту: його суть, передумови та наслідки його прийняття.

Ключові слова: закон про освіту, Україні.

Abstract

New law on education is considered in this work, along with its essence, preconditions and consequences of its embranchment.

Keywords: law on education, Ukraine.

Людину як індивіда, як соціально активну особистість створюють, формують освіта та виховання. Освіта є найважливішою основою та відображенням рівня розвитку економіки, політики, духовності, культури, моральності як найбільш загальний, інтегральний показник розвитку будь-якого суспільства [1]. Тому питання сучасної освіти в Україні дуже важливе.

Ситуація, що склалася в сфері вищої освіти в Україні на даний час викликає неоднозначну оцінку як серед низки дослідників, законотворців, громадських діячів так і простих громадян [2].

За офіційною статистикою Українського центру оцінювання якості освіти, у 2016 році понад 36% випускників Закарпаття здали зовнішнє незалежне оцінювання з української мови з результатом від 1 до 3 балів за 12-бальною шкалою.

За словами міністра освіти, ці результати означають, що третина випускників Закарпаття не мають можливості вступити у виш України, адже успішне складання ЗНО з української мови - обов'язкова вимога при вступі.

За її словами, потрібно знайти баланс вивчення мов, щоб після випуску з державної школи діти виходили конкурентоспроможними та мали усі можливості для навчання у системі вищої освіти України.

28 вересня набув чинності новий закон "Про освіту". Закон писали понад три роки і на початку вересня він нарешті був підтриманий парламентом.

Перш за все, новий закон відкриває шлях до впровадження реформи "Нова українська школа", яку розробила команда міністра **Лілії Гриневич**. Реформа передбачає, зокрема, **введення 12-річної школи**.

"Про освіту" – це базовий закон, він не визначає всіх деталей того, як відбуватиметься навчальний процес, але окреслює основні принципи.

Тепер у відповідності до нього мають бути прийняті окремі закони "Про дошкільну освіту", "Про загальну середню освіту", "Про позашкільну освіту", "Про професійно-технічну освіту", "Про вищу освіту".

Новим законом передбачено, що діти старшого дошкільного віку (тобто з 5 років) **обов'язково охоплюються дошкільною освітою** відповідно до стандарту дошкільної освіти [3].

Однак батьки самостійно обирають способи та форми, якими забезпечують реалізацію права дітей на дошкільну освіту. Можна й вдома прослідкувати, щоб дитина відповідала певному рівню.

Законом визначено, що особа має право здобувати освіту в різних формах або поєднуючи їх.[4]

Основні форми здобуття освіти:

- інституційна (очна, заочна, дистанційна, мережева);
- індивідуальна (екстернатна, сімейна, педагогічний патронаж, на робочому місці);
- дуальна.

Для тих, хто розпочне навчання 2018 року й пізніше, тривалість здобуття повної середньої освіти становитиме 12 років.

Для тих, хто вже навчається, тривалість поки що не зміниться – 11 років.

Законом передбачено такі **рівні** повної загальної середньої освіти:

- *початкова освіта* тривалістю чотири роки (1-4 клас);
- *базова середня освіта* тривалістю п'ять років (5-9 клас);
- *профільна середня освіта* тривалістю три роки (10-12 клас).

Профільну середню освіту (з 10 по 12 клас) можна буде здобути за одним з двох спрямувань: **академічним** або **професійним**.

Академічне передбачає поглиблене вивчення окремих предметів з орієнтацією на продовження навчання на вищих рівнях освіти. Професійне ж орієнтоване на ринок праці.

При цьому в законі вказується, що здобуття профільної середньої освіти за будь-яким спрямуванням не обмежує право особи на здобуття освіти на інших рівнях освіти.

Тобто якщо дитина обрала професійну профільну школу, а потім вирішила вступати до ВНЗ, вона цілком зможе це зробити.

Найбільш скандальна стаття 7 чітко визначає, що мовою освітнього процесу в закладах освіти є державна мова.

При цьому зазначається, що "в закладах освіти відповідно до освітньої програми можуть викладатися одна або декілька дисциплін двома чи більше мовами -державною мовою, англійською мовою, іншими офіційними мовами Європейського Союзу".

Офіційні мови ЄС – це не тільки англійська, німецька й французька, а ще й румунська, угорська, болгарська, польська, чеська, іспанська, італійська, шведська, грецька, данська, естонська, ірландська, латиська, литовська, мальтійська, нідерландська, португальська, словацька, словенська, фінська, хорватська.

Всього 24 мови. Російської серед них, звичайно, немає.

Особам, які належать до національних меншин, гарантується право на навчання в комунальних закладах освіти для здобуття дошкільної та початкової освіти, **поряд із державною мовою, мовою відповідної національної меншини**.

Це право реалізується шляхом створення відповідно до законодавства окремих класів (груп) з навчанням мовою відповідної національної меншини поряд із державною мовою і не поширюється на класи (групи) з навчанням українською мовою.

Особам, які належать до корінних народів, національних меншин України, гарантується право на вивчення мови відповідних корінного народу чи національної меншини в комунальних закладах загальної середньої освіти або через національні культурні товариства.

Тобто якщо дитина належить до національної меншини, у садочку й початковій школі вона **може вивчати своєю мовою якусь кількість предметів (імовірно більшість)**.

А з 5 класу, якщо йдеться по офіційну мову ЄС – "одну або декілька дисциплін" (що таке "декілька" – питання дискусійне). А якщо не йдеться, то лише мову й літературу своєї меншини. Російської, наприклад.

Як саме здійснюватиметься перехід від навчання мовою нацменшини в садочку до навчання українською з 5 класу, ще має бути визначено. Можна припустити, що кількість предметів, які викладаються українською мовою, буде поступово збільшуватися.

При цьому вказується, що особи, які належать до корінних народів, національних меншин України і розпочали здобуття загальної середньої освіти до 1 вересня 2018 року, **до 1 вересня 2020 року продовжують здобувати таку освіту відповідно до правил, які існували до набрання чинності новим законом "Про освіту"**, з поступовим збільшенням кількості навчальних предметів, що вивчаються українською мовою.

Законом впроваджується інклюзивна освіта.

"Заклади освіти за потреби утворюють інклюзивні та/або спеціальні групи і класи для навчання осіб з особливими освітніми потребами. У разі звернення особи з особливими освітніми потребами або її батьків така група або клас утворюється в обов'язковому порядку", – йдеться у тексті.

Щоб допомогти таким дітям у навчанні, доштату закладу освіти вводиться посада асистента вчителя.

Діти з особливими освітніми потребами навчаються за індивідуальною програмою розвитку з урахуванням їхніх індивідуальних потреб і можливостей.

Особи з порушеннями фізичного, психічного, інтелектуального розвитку і сенсорними порушеннями забезпечуються у закладах освіти допоміжними засобами для навчання.

Вказується також, що будівлі, споруди і приміщення закладів освіти повинні відповідати вимогам доступності згідно з державними будівельними нормами і стандартами.

Органи державної влади та органи місцевого самоврядування мають утворити інклюзивно-ресурсні центри з метою забезпечення реалізації права на освіту та психолого-педагогічний супровід дітей з особливими освітніми потребами.

Голова Закарпатської обласної державної адміністрації Геннадій Москаль розкритикував ухвалений проект.

Чиновник переконаний, що він не відповідає Європейській хартії регіональних мов або мов меншин, чинному законодавству України та укладеним з сусідніми країнами міжнародним договорам.

Він послався на статтю 6 закону "Про національні меншини в Україні", який гарантує використання рідної мови та навчання нею.

Геннадій Москаль вважає, що захищати українську мову потрібно й необхідно, але не обмежувати мови національних меншин.

"Закарпаття - багатонаціональна область, у нас положення Європейської хартії регіональних мов застосовуються одразу до трьох мов - румунської, словацької та угорської", - йдеться у заяві губернатора.

Угорщина обурена прийнятим документом, оскільки вбачає в ньому загрозу правам 150 тисяч угорців, що мешкають на Закарпатті.

Зокрема, Будапешт звертає увагу на те, що після навчання рідною мовою у початковій школі (1-4 класи) учні змушені будуть перейти на українську мову в середній і старшій школі. Угорську мову можна буде викладати як окремий предмет. Також мовою меншини можуть викладати національну історію та літературу.

Закон передбачив перехідний період - початок викладання предметів українською мовою у середній школі, за попередніми даними, має відбутись не пізніше 2020 року.

Загалом, за даними міністерства освіти, в Україні працюють 176 угорськомовних шкіл.

На переконання представника уряду Угорщини Яноша Арпада Потапі, перехід на українську суперечить чинній Конституції України.

Проте питанням захисту рідної мови піклуються й в інших країнах Європи.

Розгляньмо приклади мовного законодавства деяких країн:

1) Естонія

Після здобуття незалежності перед Латвією, Литвою та Естонією постало завдання подолати росифікацію, що її зазнали ці країни під час радянської окупації. Це завдання втілювалося у законодавстві балтійських країн. Зокрема, в Естонії перший закон про мову, ухвалений у 1989 році, мав перехідний характер. Він ставив за мету тимчасово закріпити принцип естонсько-російського білінгвізму, що на той момент було важливим кроком для підвищення статусу естонської мови. Наприклад, закон закріпив право клієнтів і споживачів сфери послуг обирати мову обслуговування, що на практиці змушувало одномовних російськомовних жителів вивчати естонську.

У 1995 року було ухвалено новий закон про мову, в якому естонську мову визнано єдиною державною, а всі інші мови вважають іноземними. Також ухвалили закон про громадянство, згідно з

яким значна частина представників нетитульної нації отримала статус негромадян. При цьому їм надали право “натуралізуватися”, тобто скласти іспит з естонської.

Мовна політика країни мала завдання відродити Естонію як державу естонців. Але в основу формування нації поклали не етнічний принцип, а лінгвістичний. Тобто представником титульної нації може бути кожен, хто володіє державною мовою на належному рівні. У підсумку саме завдяки мовному законодавству було сформовано естонську еліту, і відбувся перехід влади від російськомовної меншини до титульної нації.

2) Латвія

Схожі процеси відбувались і в Латвії. Ухвалений у 1999 році “Закон про державну мову” проголошує “підтримку, захист і розвиток латиської мови”. Закон вводить обов’язкове знання державної мови не лише для представників держустанов, а й для співробітників компаній, у яких найбільша частка капіталу належить державі або органам місцевого самоврядування. Працівники приватних підприємств також повинні використовувати державну мову, якщо сфера діяльності підприємств впливає на громадську безпеку, здоров’я, моральність тощо. Працівники інших приватних підприємств та самозайняті особи мають обов’язково вільно володіти державною мовою. Як бачимо, законодавець не залишив жодної сфери діяльності, де можна було б узагалі обійтися без знання латиської мови. Навіть іноземні експерти, які працюють у Латвії, повинні володіти державною мовою або самотужки забезпечувати переклад.

Латиську мову проголошено обов’язковою для судочинства, діловодства, юридичної документації. Під час проведення міжнародних конференцій, конгресів та інших заходів латиська мова повинна бути однією з робочих мов заходу, а організатори мають забезпечити переклад державною мовою. Фільми та відео, які демонструють у публічних місцях, слід дублювати державною мовою або вони повинні мати латиські субтитри.

Цікаво, що документ також визначає орган, що здійснює нагляд за дотриманням цього закону – Центр державної мови, який перебуває під наглядом Міністерства юстиції.

3) Литва

Закон Литовської республіки “Про державну мову” закріплює обов’язкове володіння литовською мовою для керівників, службовців, чиновників державних і місцевих закладів, установ, компаній та організацій, керівників, службовців та офіцерів поліцейських, правоохоронних органів, установ зв’язку, транспорту, здоров’я і соціальної безпеки. Причому керівники згаданих служб та установ зобов’язані надавати послуги населенню державною мовою.

Так само, як і в Латвії, аудіовізуальні програми та кінофільми, які демонструють публічно, слід дублювати державною мовою або вони повинні мати литовські субтитри. Зазначено також, що назви й описи товарів і послуг, які надають у Литві, мають бути державною мовою. Контроль за виконанням закону покладено на спеціальний орган – Інспекцію з державної мови.

4) Польща

Польська Республіка, хоч і була позбавлена самостійності у зовнішній політиці під час перебування в соціалістичному “таборі”, але не втрачала незалежності, а польська ідентичність не підлягала сумніву. До того ж це одна з найбільш моноетнічних країн Європи – 96,74% населення, згідно з переписом 2012 року, ідентифікували себе як поляки. І тим не менше, тут існує закон “Про польську мову”, який проголошує захист польської мови та її популяризацію у світі. Звісно ж, польську проголошено єдиною державною мовою. Зазначено, що всі назви товарів і послуг, пропозицій, гарантійних умов тощо слід надавати польською мовою. Також польською повинні бути всі написи в публічних інституціях і в громадському транспорті. Закон визначає повноваження Ради польської мови, яка не менше ніж двічі на рік звітує Сейму та Сенату про стан захисту польської мови.

5) Франція

Здавалося б, французам не варто хвилюватися про рідну мову – мову світової літератури та науки. Втім, і в цій країні діє закон про використання французької мови. Зокрема, у ньому зазначено, що використання французької мови є обов’язковим для позначень, оголошень, презентацій, інструкцій

до товарів, письмової, усної чи аудіовізуальної реклами. Крім того, всі написи й оголошення, розміщені на вулицях та в громадському транспорті, мають бути французькою мовою.

Утім, попри хвилю невдоволення у країн-сусідів, Польща й Україна знайшли взаєморозуміння щодо мовної статті нового закону України "Про освіту".

24 жовтня Україна та Польща підписали декларацію щодо логіки імплементації статті 7 Закону «Про освіту». Документ підписано через дипломатичні канали двох країн, підписанти – Міністр освіти і науки Лілія Гриневич та Міністр національної освіти Республіки Польща Анна Залевська.

«Підписання спільної декларації з Польщею вкотре засвідчує нашу готовність консультиватися з іноземними колегами щодо нового Закону «Про освіту». Ми з самого початку декларували готовність виписати логіку імплементації статті у двосторонніх документах між країнами», – наголосила Лілія Гриневич.

Вона також зазначила, що 5 українських шкіл, де навчання ведеться польською мовою, уже працюють за тією моделлю, яку МОН пропонує для імплементації. Тобто, частково предмети у базовій та старшій школі вивчаються українською.

Міністр національної освіти Польщі додала, що польська сторона готова ділитись з Україною досвідом і позитивними зразками того, як здійснюється освіта національних меншин у Польщі.

Згідно з декларацією, сторони забезпечують особам, що належать до нацменшин, доступ до вивчення рідної мови і навчання рідною мовою у дошкільних закладах, початкових і середніх школах Польщі та України.

Окрім цього, міністри домовились про необхідність вивчення державної мови у школах.

Зі свого боку Україна створюватиме польській меншині всі необхідні умови для вивчення рідної мови та навчання рідною мовою в системі освіти України поряд з навчанням державною мовою

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Слободянюк А. В. Проблеми адаптації студентської молоді у вищому навчальному закладі (за результатами соціологічного дослідження) [Текст] / А. В. Слободянюк // Гуманізм та освіта: збірник матеріалів міжнародної науково-практичної конференції, м. Вінниця, 21-23 вересня 2004 р. – Вінниця : УНІВЕРСУМ-Вінниця, 2004. – Т. 2. – С. 244-247.

2. Слободянюк А. В. Сучасна освіта очима студентства (за результатами дослідження) [Текст] / А. В. Слободянюк, О. В. Чумаченко // Актуальні проблеми розвитку освіти і науки в умовах глобалізації. – Дніпропетровськ : Роял Принт, 2016. – С. 89-92.

3. Тищенко К.І. Що змінює для дітей новий закон “Про освіту” [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://life.pravda.com.ua/society/2017/09/28/226693/>

4. Про освіту | від 05.09.2017 № 2145-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>

Дажура Олена Вікторівна – студентка групи 2 ПІ-14б, факультет інформаційних технологій та комп'ютерної інженерії, Вінницький національний технічний університет, м. Вінниця.

Риндін Сергій Анатолійович – студент групи 2 ПІ-14б, факультет інформаційних технологій та комп'ютерної інженерії, Вінницький національний технічний університет, м. Вінниця.

Науковий керівник: *Слободянюк Анатолій Володимирович* – кандидат соціологічних наук, доцент кафедри суспільно-політичних наук, науковий керівник лабораторії соціологічних досліджень Вінницького національного технічного університету.

Dazhura Olena – student of group 2PI-14b, Faculty for Information Technologies and Computer Engineering, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia.

Ryndin Sergii – student of group 2PI-14b, Faculty for Information Technologies and Computer Engineering, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia.

Supervisor: *Slobodyanyuk Anatoly V.* – PhD in Sociology, assistant professor of social and political sciences, scientific director of the laboratory of sociological researches Vinnitsa National Technical University.